

Левандовська Світлана Миколаївна

канд. біол. наук, доцент,

доцент кафедри лісового господарства

Білоцерківський національний аграрний університет, Україна

ЛІСОПАТОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ НАСАДЖЕНЬ ПАРКУ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА МІСЦЕВОГО ЗНАЧЕННЯ «ФАСТІВСЬКИЙ»

Парк-пам'ятку садово-паркового мистецтва місцевого значення «Фастівський» (далі – Парк-пам'ятка) відносять до категорії заповідних об'єктів, що визначається Законом України «Про природно-заповідний фонд України» [1]. Парк-пам'ятку створено з метою забезпечення збереження і раціонального використання природних ресурсів в естетичних, виховних, природоохоронних цілях; підтримання загального екологічного балансу в регіоні; екологічного просвітництва.

Парк-пам'ятка заснований у 1950 р. і займає площу 33,0 га. Оголошений як заповідний об'єкт рішенням виконавчого комітету Київської обласної ради від 28 лютого 1972 року № 118 «Про віднесення пам'яток природи місцевого значення за категоріями, згідно з новою класифікацією та затвердження нововиявлених заповідних територій і природних об'єктів в області» та рішенням виконавчого комітету Київської обласної ради народних депутатів від 18 грудня 1984 року № 441 «Про класифікацію і мережу територій та об'єктів природно-заповідного фонду області».

В межах Парку-пам'ятки більшість насаджень штучного походження. За характеристикою свого розташування та наявною рослинністю Парк-пам'ятка нагадує ліс. У межах заповідного об'єкта виділено 4 типи лісу: свіжа грабова судіброва, свіжа грабово-дубово-соснова судіброва, волога грабова судіброва, свіжа грабова діброва. Найбільш поширеним типом лісорослинних умов є свіжі сугруди (D₂).

Корінні деревостани свіжих грабових судібров утворює *Quercus robur* L. 1-Іа класів бонітету. Домішка переважно представлена: *Quercus rubra* L., *Carpinus betulus* L., *Tilia cordata* Mill., *Fraxinus excelsior* L., *Robinia pseudoacacia* L., *Phellodendron amurense* Rupr., *Acer platanoides* L., *Acer pseudoplatanus* L., *Betula pendula* Roth, *Cerasus avium* (L.) Moench, *Ulmus laevis* Pall. Підлісок зазвичай представлений: *Acer campestre* L., *Swida alba* (L.) Opiz., *Corylus avellana* L., *Euonymus verrucosa* Scop., *E. europaeus* L., *Sambucus nigra* L.. Значно рідше трапляються: *Acer tataricum* L., *Rosa canina* L., *Crataegus monogyna* Jacq., *Viburnum opulus* L..

Трав'яний покрив представлений широким видовим спектром мезотрофів, який під наметом лісу не перевищує 20–35 % покриття. У густих насадженнях він рідкий, збіднілий, а в зріджених – набуває перегушеного розвитку.

Таксономічний склад дендрофлори досліджуваного заповідного об'єкта збіднений. Більшість інтродукованих видів, які були висаджені під час закладення Парку-пам'ятки випали зі складу насаджень. Серед екзотичних видів рослин, які збереглися варто відмітити *Pinus strobus* L., *Larix decidua* Mill і *Phellodendron amurense* Rupr., *Catalpa bignonioides* Walt.

Лісопатологічне обстеження насаджень проведено з метою визначення їх санітарного стану, встановлення причин всихання дерев та виявлення діючих осередків шкідників та хвороб. Санітарний стан дерев оцінювали відповідно до «Санітарних правил в лісах України» [3]. Аналіз дерев на наявність шкідників і хвороб проводили згідно з «Методичними вказівками з нагляду, обліку та прогнозування поширення шкідників і хвороб лісу для рівнинної частини України» [2].

В результаті візуального огляду насаджень виявлено значну кількість сухостійних дерев головних порід; дерев, пошкоджених збудниками хвороб, стовбуровими шкідниками та комахами-хвоелистогризами.

Так, обстеження соснових насаджень дозволяє схарактеризувати їх стан як хронічно ослаблений, а у деяких виділах як дуже ослаблений. Значний обсяг сухостійних дерев утворився внаслідок сніголамів минулих років. Інші причини утворення сухостіїв зумовлені негативним впливом абіотичних і біотичних факторів, зокрема: затяжні атмосферні посухи, зниження рівня ґрунтових вод, екстремальні прояви стихії, розвиток фітопатогенних утворень. Всі ці процеси сприяли формуванню оптимальних умов для зростання чисельності популяції стовбурових шкідників (*Ips acuminatus* Gyllenhal, *Ips sexdentatus* Boern., *Orthotomicus laricis* Fabricius, *Tomicus minor* Hartig, *Tomicus piniperda* L., *Xyleborus eurigraphus* Ratz.), угруповання яких, з часом, набуло ознак комплексних осередків. Під час обстеження виявлено поодинокі характерні ознаки розвитку *Neodiprion sertifer* Geoff.: хвоя верхівкових частин дерев скручена, рудо-жовтого кольору.

В міру підвищення чисельності вторинних шкідників, їх активної життєдіяльності на ослаблених деревах, відбувалось погіршення санітарного стану насаджень сосни звичайної, і, відповідно збільшення кількості дерев IV–VI категорій стану.

Всихання ялини європейської пов'язане з негативним впливом загального дефіциту вологи. На фоні цього спостерігається ослаблення і поява корневих гнилей, збудниками яких є: *Onnia circinata* (Fr.) P. Karst., *Armillariella mellea* (Fr. ex Vahl.) Karst., *Heterobasidion annosum* (Fr.) Bref. Наявність постійних вогнищ корневих гнилей стали причиною інтенсивного заселення ксилофагом *Ips typographus* L. та іншими вторинними видами шкідників, характерними для ялини. На окремих деревах виявлено трутовик облямований (*Fomitopsis pinicola* (Sw. exFr.) Karst.), який спричиняє буру деструктивну гниль стовбура.

Під час обстеження дубових деревостанів виявлено значну кількість дерев дуба звичайного з ознаками хронічного ослаблення та відмерлих дерев, які досягли кінцевого розвитку патологій. У цих деревостанах поширених верхівковий тип всихання, за якого відмирають не лише гілки нижніх порядків, а й скелетні пагони. Формується стовбуровий тип всихання завдяки поступовому розвитку гнилизни, що виникає внаслідок ураження *Fomitiporia robusta* (P. Karst.) Fiasson et Niemelä та *Laetiporus sulphureus* (Bull.) Bond, et Sinq. На окремих деревах спостерігаються ознаки заселення стовбуровими шкідниками, зокрема: *Scolytus intricatus* Ratz., *Chrysobothris affinis* Fabr., *Agrilus angustulus* Illig., *A. viridis* L. Стовбурові шкідники перебувають у симбіозі з низкою патогенних грибів, які попадаючи в тканини деревини живих дерев стимулюють їх всихання та швидке зниження товарної якості деревини.

У дерев клена гостролистого патологічні процеси проявляються у всиханні крони від слабого ступеня до повного її відмирання. Причинами цього є ураження *Verticillium dahliae* Kleb.

Варто зазначити, що насадження Парку-пам'ятки межують з околицями мікрорайону «Потіївка» м. Фастів і є місцем відвідування та відпочинку його мешканців. Насадження перебувають під впливом постійного і значного рекреаційного навантаження, що теж знижує загальний рівень їх стійкості.

Таким чином, в результаті проведених лісопатологічних обстежень встановлено, що стан насаджень Парку-пам'ятки «Фастівський» незадовільний. У зв'язку з цим Парк-пам'ятка втрачає своє цільове призначення як об'єкт природно-заповідного фонду.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» від 16 червня 1992 року № 2456-XII. Відомості Верховної Ради (ВВР) України. 1992. № 34. С. 502.
2. Методичні вказівки з нагляду, обліку та прогнозування поширення шкідників і хвороб лісу для рівнинної частини України / За ред. В.Л. Мешкової. Виконавці: В.Л. Мешкова, О.М. Кукіна, Ю.Є. Скрильник, О.В. Зінченко, І.М. Соколова, К. В. Давиденко, С.В. Назаренко, І.О. Бобров, О.І. Борисенко, В.Л. Борисова, Я.В. Кошеляєва. Харків : ТОВ Планета-Прінт , 2020. 92 с.
3. Санітарні правила в лісах України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26 жовтня 2016 р. № 756. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-95-%D0%BF#Text>